

МОДЕЛ УТВРЂИВАЊА ЦЕНЕ КОШТАЊА БОРБЕНЕ ОПЕРАЦИЈЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Милан Михајловић*, Раде Славковић и Саша Стојановић,
Универзитет одбране у Београду, Војна академија

Успешно супротстављање савременим изазовима, ризицима и претњама безбедности захтева доношење оптималне одлуке о начину употребе снага често у борбеним операцијама, ради остваривања додељених мисија и задатака. Оптималност се огледа у максималној рационализацији трошкова операције, односно одабиру начина извођења операције који ће уз најмање трошкове допринети успешности реализације мисије. Ограничена и, по правилу, недовољна средства намећу сталну потребу за економичним, рационалним и ефективним ангажовањем расположивих средстава. Стога, месту и улози цене коштања операције у процесу доношења одлуке у миру и рату треба дати посебан значај, а посебно имајући у виду да трошкови спадају у најбитније економске категорије.

Методологија израчунавања цене коштања војне операције је различита у зависности од економских система држава које изводе операцију, њихове развијености, врсте операције и др. Њена цена коштања зависи од више елемената: циља операције, врсте, времена трајања, ресурса који су потребни за извршење циља и др. Прописима по којима се обавља материјално-финансијско пословање у миру предвиђено је његово функционисање и у рату, а одступање се огледа у неопходном прилагођавању конкретној ратној ситуацији. То важи за све државне институције и привреду Србије, па самим тим и за систем одбране. Планирање расхода система одбране реализује се у мирнодопским условима, по предвиђеној процедури. Сагласно наведеном, планирање операције са становишта трошкова и цене треба реализовати у складу са прописима по којима се обавља материјално-финансијско пословање у миру.

Овај рад има за циљ да прикаже начин утврђивања цене коштања борбене операције у смислу доношења оптималне одлуке, којом се обезбеђује извршење задатка о употреби снага у операцији уз оптималне трошкове. Под ценом коштања борбене операције подразумева се утрошак људских и материјалних ресурса. Реализацијом активности усмерених на ефикасно обезбеђивање, распоређивање и коришћење људских и материјалних ресурса ствара се предуслов за остваривање циљева операције.

Кључне речи: *модел, цена коштања, борбена операција, Војска Србије*

* milan.mihajlovic@va.mod.gov.rs

Увод

Уважавајући сазнања о настанку и развоју операције, а имајући у виду промене у карактеру савременог рата и оружане борбе и појам операције се прилагођавао тим променама. Такође, сагледавајући војну литературу која се бави изучавањем овог појма, може се недвосмислено закључити да не постоји јединствена и општеприхваћена дефиниција овог појма. Међутим, имајући у виду савремене трендове и сложеност операција, прецизнија и савременија дефиниција изведена је тумачењем појма операције као пројекта. „Примењујући одредбе савремене логике и методологије, а са аспекта промишљања војне операције као пројекта, операцију можемо дефинисати као сложен, планиран и припремљен, ка будућности оријентисан процес у којем се активностима ограничених ресурса, на одређеном простору и за одређено време, остварује циљ различитог значаја.”¹ Ова дефиниција указује на веома значајну карактеристику операција – ограниченост ресурса којима се остварују циљеви. Уважавајући наведено, реализацијом активности усмерених на ефикасно обезбеђивање, распоређивање и коришћење људских и материјалних ресурса ствара се предуслов за остваривање циљева операције.

Финансирање операција Војске Србије врши се из буџета Министарства одбране, односно апропријација додељених систему одбране за буџетску годину. Висина ових средстава је различита из године у годину, а распоређивање средстава према намени врши се системом планирања, програмирања, буџетирања и извршења у Министарству одбране и Војсци Србије.

Параметри за утврђивање цене операције

Основ за планирање трошкова војних операција у систему одбране Републике Србије представља законска и нормативна регулатива коју чине:

- Закон о Војсци Србије,
- Закон о буџетском систему,
- Закон о буџету,
- Правилник о финансијском пословању у МО и ВС,
- Правилник о материјалном пословању у МО и ВС,
- Решење о финансирању одбране РС,
- Упутство за оперативно планирање и рад команди у ВС,
- Правилник о платама и другим новчаним примањима професионалних припадника ВС,
- Правилник о накнади путних и других трошкова у ВС,
- Правилник о планирању, програмирању, буџетирању и извршењу у МО и ВС,
- Уредба о остваривању права на једнократну новчану помоћ, оспособљавање брачног друга и о накнади за школовање деце војног лица,
- Упутство о вежбама у ВС,
- Ценовници за коришћење средстава и услуга,
- Сценарио за извођење операције,
- Други прописи.

¹ Славковић Р., Талијан М., Јелић М., Пројектовање војних операција, Зборник радова са Округлог стола Пројектни менаџмент и операције Војске Србије, Београд, 2012, стр. 188.

Правилан обрачун цене коштања операције захтева поштовање основних принципа. То су²:

- реалност (планирање задатака у складу са могућностима њиховог извршавања);
- комплексност (интегрално сагледавање свих елемената који утичу на развој – материјални, финансијски, кадровски, организациони и др.);
- активно ангажовање (укључивање свих организацијских структура, по хоризонталној и вертикалној линији, које планирају и реализују планове);
- континуирано планирање (стално праћење остваривања циљева из текућих планова ослањањем на реализацију планова из претходног периода и на тим основама израда планова за наредни период);
- научност (обезбеђење стваралачке улоге планова у организацији развоја система и његових организационих целина – подсистема применом научних метода и техника планирања);
- ефикасност (сагледавање више варијанти и избор оне која ће обезбедити најбоље резултате уз најмања улагања);
- ефективност (избор правих циљева и настојање да се они максимално реализују).

Приликом планирања расхода у систему одбране користе се природни и новчани нормативи. Тренутно коришћени природни и новчани нормативи могу само делимично да задовоље потребе система одбране. Такви су одређени број норматива који се односе на активности и задатке који се континуирано извршавају и чијем значају се поклања посебна пажња. На пример, на основу бројног стања лица за исхрану могу се лако израчунати и трошкови исхране. Задаци чија се реализација и праћење не извршавају континуирано и којима се не придаје већи значај остали су или делимично нормирани или се заснивају на недовољном искуству. Тако је тешко предвидети и прорачунати средства за одржавање моторних возила којима су истекли и временски и експлоатациони ресурси, а и даље се налазе у употреби. Имајући у виду чињеницу да извођење операције карактерише непредвидљивост и неизвесност, трошкови операције могу да се мењају у односу на планиране. Због тога се приликом планирања новчаних средстава за потребе извођења операције обрачунавају „трошкови који произилазе из текуће проблематике и не могу се предвидети (резерва)”, како би се реаговало на непланиране околности и ситуације.

Израчунавање цене коштања војне операције врши се природно и финансијски, према врсти расхода и фазама операције. Цена коштања војне операције обухвата све трошкове јединица органског и ванорганског састава које учествују у њеној реализацији. Израчунавање цене коштања војне операције врши се на нивоу носиоца функције³ за расход из своје надлежности. Носиоци функција представљају организацијске делове команди који, у оквиру своје функционалне дужности, планирају и обезбеђују новчана средства функције из своје надлежности. Сваком носиоцу функције додељен је конто из Контног плана пошто се цена коштања војне операције исказује вредносно, по контима Правилника о стандардном класификацио-

² Мучибабић С., Васковић З., Николић Н., Цена коштања војне операције, Зборник радова са Симпозијума „Теоријски и практични аспекти савремених операција”, Војна академија, Београд, 2004, стр. 1-60.

³ Носиоци функција одређују се Одлуком министра одбране о одређивању носилаца функција и носилаца чинилаца способности у Министарству одбране и Војсци Србије.

ном оквиру и контном плану за буџетски систем Републике Србије. За сваку врсту расхода одређен је носилац функције или усаглашавања (већи број носиоца функције учествује у истом расходу).

Економска класификација расхода, која се тренутно користи и на основу које се врши расподела одобрених финансијских средстава носиоцима функција, не може се у потпуности користити при прорачуну трошкова операције, јер је доста уопштена и не даје исправну основу за прорачун цене коштања. Међутим, без обзира на мањкавости постојеће класификације трошкова, она треба да се користи приликом обрачуна цене коштања операције у складу са важећим контним оквиром за буџетске кориснике, јер је овакав начин исказивања трошкова нормативно установљен.

Цена коштања војне операције по контима се врши у оквиру две намене: класа 4 – текући расходи и класа 5 – издаци за нефинансијску имовину. У класи 4 обухваћене су плате, накнаде, порези и доприноси по основу личних примања и материјални и други расходи који су неопходни за текући живот и рад (као што су огрев, храна, гориво, одећа, лекови и др.). Класом 5 обухваћени су расходи за опремање наоружањем и војном опремом, покретним стварима, модификација НВО, генерални ремонт и изградња и капитално одржавање инфраструктуре. Израчунавање се врши на основу натуралних показатеља (норматива) и финансијских показатеља. Јединице мере из норматива множе се са појединачним ценама и тако добија вредност једног елемента (расхода). Сабирањем свих појединачних вредности ангажованих (утрошених) ресурса добија се укупна цена коштања војне операције.

„Обрачун цене коштања војне операције може се вршити по два принципа – бруто и нето. По бруто принципу у цену коштања војне операције улази вредност свих ангажованих ресурса који су потребни за остварење задатог циља. То подразумева вредност имајућих ресурса у планирању операције (постојећа средства, резерве и сл.), и вредност додатних средстава потребних за постизање циља операције.”⁴

По нето принципу у цену коштања војне операције улазе само додатно потребна средства која су потребна да би се остварио њен циљ. Нето принцип је пре почетка операције прихватљивији, зато што су имајућа средства већ вредносно исказана у ранијем периоду и ушла су у расход по другом основу. Исказивање бруто цене је прихватљивије у периоду после завршетка операције, јер се на тај начин једино могу сагледати укупни трошкови.

Цена коштања војне операције може да се израчунава пре почетка операције и тада представља планску категорију и један од основа за доношење одлуке, као и по завршетку операције када представља реални показатељ вредности утрошених ресурса, проверу објективности у планирању, основ за тражење додатних средстава и корективни елемент за наредни период.

Према томе, цена коштања војне операције може условно да се рачуна на два начина⁵:

1. према обиму: нето и бруто,
2. према периоду прорачуна: пре почетка операције (планска) и по завршетку операције (стварна).

⁴ Мучибабић С., Васковић З., Николић Н., оп. цит. стр. 1-61.

⁵ Ибид., стр. 62.

Носиоци реализације Плана операције треба да учествују у разматрању укупне цене коштања војне операције, како би се ускладила расположива и потребна новчана средства за остваривање постављеног циља операције. На крају завршетка операције и извршења постављеног циља врши се свеобухватна анализа и израчунава стварна цена коштања војне операције. Овим начином планирања доведени су у склад ток операције и фазно исказивање цене коштања војне операције, односно планска и стварна цена као корективне основе.

Орган финансијске службе у команди треба да буде носилац активности за израду цене коштања операције, при чему је његова улога у раду штаба да организује финансијску подршку, организује обуку лица финансијске службе, обезбеђење, утрошак, правдање, анализу и извештавање о реализацији новчаних средстава и вођење књига и евиденцију. У зависности од добијеног задатка и постављеног циља, носиоци функција (свако из своје надлежности), када израчунају цену коштања војне операције по расходима из своје надлежности, достављају трошковник органу финансијске службе на обједињавање и презентовање команданту – наредбодавцу приликом процеса оперативног планирања, пре доношења одлуке о ангажовању јединице (планска цена), односно након реализације операције на анализи (стварна цена).

Модел обрачуна трошкова операције

Полазећи од појма модела „да је то апроксимација реалног света“⁶, односно да је то опис реалног појма са свим његовим карактеристикама које су битне из нашег угла посматрања, у овом раду биће представљен модел обрачуна цене коштања операције на основу усвојених прописа који регулишу ову област. Предложени модел треба да обухвати све трошкове према категоријама трошкова предвиђених Правилником о планирању, програмирању, буџетирању и извршењу у Министарству одбране и Војсци Србије (Правилник ППБИ у МО и ВС – у даљем тексту). Обрачун трошкова операције који је предложен у овом раду у сагласности је са предложеним моделом обрачуна трошкова извођења вежби у Војсци Србије (Упутство о вежбама у ВС) и Упутством за оперативно планирање и рад команди у ВС, а израђен је на моделу школске формације бригаде КоВ-а.

Обрачун трошкова операције израчунава се на основу следећих улазних података, који се односе на претпостављену борбену операцију.⁸

- предвиђеног броја дана трајања операције (20 дана) ;
- броја ангажованих лица у операцији (5.619);
- броја средстава ратне технике по врстама;
- одобреног утрошка УБС;
- одобреног утрошка погонских материјалних средстава;
- једнократне помоћи, трошкова лечења, опоравка и ортопедских помагала, трошкова накнаде породицама;

⁶ Sokolowsky J.A., Banks C.M., Modeling and Simulation for Analyzing Global Events, Wiley, NJ, 2009, pp. 3.

⁷ Правилник о планирању, програмирању, буџетирању и извршењу у Министарству одбране и Војсци Србије, СВЛ 9/2011, Београд

⁸ Упутство за оперативно планирање и рад команди у Војсци Србије, ГШ ВС, Београд, 2013.

– замене неисправних резервних делова, склопова, агрегата, гума и друго, на средствима снага ангажованих у операцији;

– осталих параметара.

Да би се утврдила цена коштања операције, потребно је да сви носиоци извођења операције изврше обрачун трошкова операције на свом нивоу у сарадњи са носиоцима функција и доставе га органу финансијске службе на вишем нивоу, како би се извршило обједињавање на нивоу команде, што ће бити приказано у првом моделу.

Други модел обрачуна трошкова, који је по предлогу команде КоВ-а већ прихваћен као такав од стране ГШ ВС уз Упутство за извођење вежби у ВС, у овом раду ће се користити како би се приказали трошкови борбене операције, а предлог је и да га израђују корисници средстава – носиоци финансијске подршке на свим нивоима командовања. Овакав табеларни приказ је у складу са важећим контним планом и обавеза је система одбране, као буџетског корисника, да га поштује, како у миру, тако и у ванредним ситуацијама и рату, односно да приходе и расходе приказује према групама економске класификације. Овакав приказ је и у складу са Правилником о планирању, програмирању, буџетирању и извршењу у Министарству одбране и Војсци Србије (СВЛ 9/2011), где је извршена подела расхода на персоналне, оперативне и трошкове за инвестиције.

Пре приказивања трошкова по контима економске класификације неопходно је да се изврши обрачун појединачних трошкова на основу података које су доставиле потчињене јединице.

I МОДЕЛ:

1. Убојна борбена средства

Убојна средства	Цена УБС	Предвиђен утрошак УБС	Укупна цена (у динарима)
Метак 7,62 мм М-30, ПКТ	42.00	1263996	53087832.00
Метак 7,62 мм М-30 обележ. ПКТ	37.50	370368	13888800.00
7,62 мм М68, манев. АП	15.00		0.00
Метак 7,62 мм АПи	25.00	235000	5875000.00
Метак 7,65 мм АПи	29.00	107850	3127650.00
Метак 7,9 мм М-76 СнП	40.00	48000	1920000.00
Метак 9 мм Пи	33.00	106950	3529350.00
Метак 12,7 мм СнП	400.00	7200	2880000.00
Метак 12,7 мм НСВ	85.00	213000	18105000.00
Метак 40 мм ТОГ	3800.00	3520	13376000.00
Метак 40 мм ТКК	4000.00	3520	14080000.00
Метак 26 мм сигнални	280.00	11748	3289440.00
Метак 30 мм за АБГ	2800.00	24300	68040000.00
Ручна одбр. бомба РоБ	950.00	6780	6441000.00
РБР 64 мм "ЗОЉА" М-80	50000.00	4902	245100000.00
Мина 82 мм МБ	9400.00	540	5076000.00
Мина 120 мм МБ	11800.00	4320	50976000.00
М 120 мм АТФ	27000.00	1440	38880000.00
Мина 120 мм, димна	15500.00		0.00
Метак 122 мм ТФГ М-38	25300.00		0.00

Модел прорачуна цене коштања операција

Убојна средства	Цена УБС	Предвиђен утрошак УБС	Укупна цена (у динарима)
Метак ТЕНК М84	50000.00	144	7200000.00
Метак 122 мм Гвоздика 2С-1	38250.00	2160	82620000.00
125 мм ТФП М-86 П1, П2	60200.00	11130	670026000.00
128 мм СВЛР Огањ	59300.00	3456	204940800.00
9 К 14	150000.00		0.00
125 мм ТФ	87500.00		0.00
125 мм КУМ	104000.00		0.00
125 мм ПОЗ	97200.00		0.00
Ракета 9М14П1 Маљутка	390500.00	2456	959068000.00
Ракета 9М111 Фагот	450300.00	288	129686400.00
АГМ 65	1500000.00		0.00
НРЗ 128 мм	160000.00		0.00
Фаб 250	177000.00		0.00
УКУПНО ЗА УБС СНАГА			2.601.213.272,00

2. Погонска покретна средства (ПгПС)

ВРСТА Б/С - Н/С (ЛИТ.)	Врста ПГМС	Укупна количина ПГМС (лит)	Цена ПГМС (дин/лит)	Укупна цена (дин.)
Борбена и неборбена средства која учествују у борбеним дејствима	МБ - 95	5.175	160	828.000,00
	МБ - 98	387	160	61.920,00
	Д - 2	274.125	150	41.118.750,00
Борбена и неборбена средства за обезбеђење борбених дејстава	Д - 2	89.000	150	13.350.000,00
	МБ - 86	1.125	155	174.375,00
Уља, мазива и п/м за борбена и неборбена средства за обезбеђење борбених дејстава	Процењено на 10% цене горива			5.553.304,50
2.1. УКУПНО ЗА ПОГОНСКА СРЕДСТВА, УЉА, МАЗИВА И ДРУГИХ СНАГА КоВ				61.086.349,00

3. Остала логистичка подршка

3.1. Трошкови исхране:

Број лица	Цена дневног obroка	Број дана	Укупно
5.619	600,00	20	67.428.000,00

3.2. Лечење рањеника и повређених припадника КоВ-а:

Бројно стање	Процент повређених	Цена лечења по дану	Просечан период лечења (у данима)	Укупно
5.619	1,50%	5.000,00	4	1.685.700,00

- 3.3. Утрошак противпожарних средстава: 55.000,00
 3.4. Утрошак средстава за остале намене: 300.000,00
 УКУПНО ЗА ОСТАЛУ ЛОГИСТИЧКУ ПОДРШКУ: 69.468.700,00

4. Накнаде и рефундације

4.1. Накнаде за рад на терену:

Број лица	Износ дневнице	Број дана	Укупно
4.392	921,00	20	80.900.640,00

4.2. Једнократна помоћ у случају смрти:

Бројно стање	Предвиђен % погинулих	Висина новчане помоћи	Укупно
5.619	1,00%	60.000,00	3.371.400,00

4.3. Надокнада за ангажовање средстава из пописа – није планирано ангажовање ових средстава у операцији.

4.4. Рефундације за ангажовање резервног састава
 Дневнице:

Број лица	Износ дневнице	Број дана	Укупно
1.227	921,00	20	22.601.340,00

УКУПНО ЗА НАДОКНАДЕ И РЕФУНДАЦИЈЕ: 106.873.380,00

5. Трошкови који произилазе из текуће проблематике

5.1. Трошкови који произилазе из текуће проблематике и не могу се предвидети (резерва) – 2% свих прорачунатих трошкова и износе: 56.772.834,00

Збирни приказ цене коштања ангажовања снага бр КоВ у операцији:

ВРСТА ТРОШКОВА	ЦЕНА У ДИНАРИМА
1. Цена УБС	2.601.213.272,00
2. Цена ПгПС	61.086.349,00
3. Цена остале ЛоП	69.468.700,00
4. Надокнаде и рефундације	106.873.380,00
5. Непредвиђени трошкови - 2 %	56.772.834,00
У К У П Н О	2.895.414.535,00

II МОДЕЛ:
ОБРАЧУН ТРОШКОВА

Кonto	Назив природног показатеља	Натурални показатељи		Финансијски показатељи	
		јединица мере	количина	цена	укупан износ (4x5)
1	2	3	4	5	6
УКУПНО ПЕРСОНАЛНИ РАСХОДИ					
4723	Једнократна помоћ у случају смрти	Ком.	56,19	60.000,00	3.371.400,00
Свега 4723					3.371.400,00
УКУПНО ОПЕРАТИВНИ РАСХОДИ					
4221	Трошкови службених путовања у земљи (накнаде за рад на терену)	Ком.	4.392	921,00	80.900.640,00
	Рефундација за ангажовање резервног састава	Ком.	1.227	921,00	22.601.340,00
Свега 4221					103.501.980,00
4249	Остале специјализоване услуге (утрошак средстава за остале намене)				300.000,00
Свега 4249					300.000,00
4262	Материјал за пољопривреду (трошкови исхране)	Ком.	5.619,00	600,00	67.428.000,00
Свега 4262					67.428.000,00
4267	Медицински и лабораторијски материјал Л-1 (лечење рањеника и повређених)	Ком.	84,258	20.000,00	1.685.700,00
Свега 4267					1.685.700,00
4268	Материјал за угоститељство и домаћинство (погонско гориво) МБ-95	Лит.	5.175,00	160,00	828.000,00
	Материјал за угоститељство и домаћинство (погонско гориво) МБ-98	Лит.	387,00	160,00	61.920,00
	Материјал за угоститељство и домаћинство (погонско гориво) Д-2	Лит.	363.125,00	300,00	54.468.750,00
	Материјал за угоститељство и домаћинство (погонско гориво) МБ-86	Лит.	1.125,00	150,00	174.375,00
	Материјал за угоститељство и домаћинство (погонско гориво) уља и мазива				5.553.304,00
Свега 4268					61.086.349,00

1	2	3	4	5	6
4269	Материјал за посебне намене (против-пожарна средства)				55.000.000,00
	Свега 4269				55.000.000,00
4851	Накнада штете (трошкови који произилазе из текуће проблематике и не могу да се предвиде)				56.772.834,00
	Свега 4851				56.772.834,00
УКУПНО РАСХОДИ ЗА ИНВЕСТИЦИЈЕ					
5127	Опрема за војску (метак 7,62 мм М-30, ПКТ)	Ком.	1263996	42.00	53087832.00
	Опрема за војску (метак 7,62 мм М-30 обележ. ПКТ)	Ком.	370368	37.50	13888800.00
	Опрема за војску (7,62 мм М68, манев. АП)	Ком.		15.00	0.00
	Опрема за војску (метак 7,62 мм А,Пи)	Ком.	235000	25.00	5875000.00
	Опрема за војску (метак 7,65 мм АПи)	Ком.	107850	29.00	3127650.00
	Опрема за војску (метак 7,9 мм М-76 СнП)	Ком.	48000	40.00	1920000.00
	Опрема за војску (метак 9 мм Пи)	Ком.	106950	33.00	3529350.00
	Опрема за војску (метак 12,7 мм СнП)	Ком.	7200	400.00	2880000.00
	Опрема за војску (метак 12,7 мм НСВ)	Ком.	213000	85.00	18105000.00
	Опрема за војску (метак 40 мм ТОГ)	Ком.	3520	3800.00	13376000.00
	Опрема за војску (метак 40 мм ТКК)	Ком.	3520	4000.00	14080000.00
	Опрема за војску (метак 26 мм сигнални)	Ком.	11748	280.00	3289440.00
	Опрема за војску (метак 30 мм за АБГ)	Ком.	24300	2800.00	68040000.00
	Опрема за војску (ручна одбр. бомба РоБ)	Ком.	6780	950.00	6441000.00
	Опрема за војску (РБР 64 мм "ЗОЉА" М-80)	Ком.	4902	50000.00	245100000.00
	Опрема за војску (мина 82 мм МБ)	Ком.	540	9400.00	5076000.00
	Опрема за војску (мина 120 мм МБ)	Ком.	4320	11800.00	50976000.00
	Опрема за војску (М 120 мм АТФ)	Ком.	1440	27000.00	38880000.00
	Опрема за војску (мина 120 мм, димна)	Ком.		15500.00	0.00
	Опрема за војску (метак 122 мм ТФГ М-38)	Ком.		25300.00	0.00
Опрема за војску (метак ТЕНК М84)	Ком.	144	50000.00	7200000.00	

Модел прорачуна цене коштања операција

1	2	3	4	5	6
	Опрема за војску (метак 122 мм Гвоздика 2С-1)	Ком.	2160	38250.00	82620000.00
	Опрема за војску (125 мм ТФП М-86 П1, П2)	Ком.	11130	60200.00	670026000.00
	Опрема за војску (128 мм СВЛР Огањ)	Ком.	3456	59300.00	204940800.00
	Опрема за војску (9 К 14)	Ком.		150000.00	0.00
	Опрема за војску (125 мм ТФ)	Ком.		87500.00	0.00
	Опрема за војску (125 мм КУМ)	Ком.		104000.00	0.00
	Опрема за војску (125 мм ПОЗ)	Ком.		97200.00	0.00
	Опрема за војску (ракета 9М14П1 Маљутка)	Ком.	2456	390500.00	959068000.00
	Опрема за војску (ракета 9М111 Фагот)	Ком.	288	450300.00	129686400.00
	Опрема за војску (АГМ 65)	Ком.		1500000.00	0.00
	Опрема за војску (НРЗ 128 мм)	Ком.		160000.00	0.00
	Опрема за војску (ФаБ 250)	Ком.		177000.00	0.00
	Свега 5127				2.601.213.272,00
	УКУПНО				2.895.414.535,00

Закључак

Сагледавање трошкова реализације војних операција може се извршити само изградњом норматива и критеријума за све активности система одбране за које се они могу израдити, јер се тиме регулише понашање свих учесника у планирању и извршавању свих задатака живота и рада у систему одбране. Неопходно је инсистирати на реалним нормативима, флексибилним према стварним условима реализације задатака. То су основни захтеви и услови које треба задовољити како би постали реална основа за поделу материјалних и финансијских средстава међу различитим извршиоцима истих и различитих задатака, као и реална основа за рационалну употребу расположивих ресурса и оцену понашања и успеха извршилаца.

Цена војне операције која се обрачунава пре њеног извођења служи као додатни елемент за одлучивање која ће од предложених варијанти употребе бити усвојена, са становишта економичног и рационалног трошења расположивих ресурса. Цена војне операције за остваривање постављеног циља не може бити већа од реално расположивих средстава. Због тога и сама цена представља један од најзначајнијих фактора успеха саме операције.

Модел обрачуна трошкова који је приказан у овом раду није универзалан, па га треба даље дограђивати и развијати, како би се установио што приближнији модел реалним условима који ће обезбедити висок степен реалности и бити усклађен са правно-нормативним оквирима државе. Такође, то би обезбедило и одређени степен једнообразности процеса, што би повећало координацију између различитих нивоа планирања у операцијама.

Литература

1. *Доктрина Војске Србије*, Медија центар „Одбрана”, Београд 2010.
2. *Доктрина операција Војске Србије*, Медија центар „Одбрана”, Београд 2012.
3. Кнежевић М., Благојевић С.: Стратегија вођења трошкова у систему одбране, *Војно дело*, бр. 2, ВИЗ, Београд, 2009.
4. Мучибабић С., Васковић З., Николић Н.: Цена коштања војне операције, *Зборник радова са Симпозијума „Теоријски и практични аспекти савремених операција”*, Војна академија, Београд, 2004,
5. Правилником о планирању, програмирању, буџетирању и извршењу у Министарству одбране и Војсци Србије, *Службени војни лист*, 9/2011
6. Славковић Р., Талијан М., Јелић М.: Пројектовање војних операција, *Зборник радова са Округлог стола Пројектни менаџмент и операције Војске Србије*, Београд, 2012.
7. Sokolowsky, J.A., Banks, C.M.: *Modeling and Simulation for Analyzing Global Events*, Wiley, NJ, 2009
8. *Упутство за оперативно планирање и рад команди у Војсци Србије*, Генералштаб Војске Србије, Београд, 2013.
9. Талијан М., Јелић М., Славковић Р.: Пројектни менаџмент и моделовање војних операција, *Зборник радова са Округлог стола Пројектни менаџмент и операције Војске Србије*, Београд, 2012.